

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

ve druhém čísle tohoto ročníku Vám přinášíme variabilní čtení z nejrozumnějších oblastí právní historie, neboť ta není pouhou suchou sbírkou sepsaných paragrafů, ale plastickým obrazem společnosti, jejích hodnot, mocenských struktur, ale i její každodennosti. Příspěvky pokrývají období od starověku po moderní totalitní režimy, od vysoce soukromých, ba intimních oblastí manželského spoluzití až po rozsudky polních soudů, které odrážejí realitu 20. století. Studie tvoří pestrou mozaiku především evropských právních dějin a snaží se tak o bližší pochopení právního myšlení společnosti a jeho proměn v minulosti.

Úvodní článek D. Termera „*Officium správce provincie Dalmatia*“ se primárně věnuje objasnění pojmu a významu *officium*, jak ve smyslu oprávnění či moci, tak ve smyslu byrokraticko-správním. Návazně autor zkoumá byrokratickou strukturu římské provinční správy v Dalmácii od Batoniova povstání (6–9 n. l.) až po rozdělení říše v roce 395 n. l. Na základě řady literárních a epigrafických zdrojů analyzuje jednotlivé úřady, které se správou zabývaly jako byl např. *princeps officii*, *tabularii*, *numerarii* apod.

Navazující příspěvek M. Knollové „Hittite and Hebrew Levirate Marriage“ se zabývá institutem levirátního sňatku, tedy povinností vdovy provdat se za bratra zemřelého manžela, která je upravena židovským právem. Autorka se zaměřuje na její nejstarší úpravu v chetitském právu, kde vidí inspirační zdroje pro obdobnou právní úpravu pro jiné národy jako např. pro židovské rodinné právo.

Další studie J. Satranského „Aplikace právního institutu výměnku od poloviny 18. do poloviny 19. století zvláště na příkladu vesnice Lochenice z královéhradeckého panství“ je zaměřena na analýzu institutu výměnku (*Ausgedinge*), jako formy zaopatření člověka ve stáří. Na základě rozsáhlé pramenné analýzy zkoumá autor praxi, charakter a jednotlivé podmínky výměnků, přičemž zvláštní pozornost věnuje modelové obci Lochenice. Popisuje například věk, v němž byl zřízen výměnek, jeho rozsah na různých typech hospodářství a specifika jeho poskytování. Vytváří tak barvitý obraz naší každodennosti v sledovaném období.

Studie R. Savuliaka „Comparative Analysis of Proprietary Rights of Spouses in Josephine Code of 1787 and Roman Law“ se věnuje analýze 3. kapitoly Josefského civilního kodexu z roku 1787 „O právech manželů“, který upravoval majetkové vztahy manželů v habsburské monarchii. Autor sleduje nejen okolnosti vzniku a strukturu zákoníku, ale primárně se zaměřuje na majetkoprávní vztahy mezi manžely, tedy zejména na věno, společný a vlastní majetek, výživu vdovy a správu majetku ženy. Podrobně je také sledován vliv římského práva na vývoj těchto právních institutů.

Další příspěvky mají novodobější rysy, neboť se zaměřují na události 20. století v Evropě. M. Paszek se ve své stati „Military Courts as a Tool in the Polish Workers' Party's Fight for Power (1944–1948)“ věnuje využívání vojenských soudů jako nástroje boje Polské dělnické strany o moc v letech 1944–1948. Popisuje, jakým způsobem byly soudy zneužívány k politickým účelům, k potlačování opozice a k upevňování komunistické kontroly nad poválečným Polskem.

T. Gábriš a M. Laclavíková ve společné stati „Pravidlá socialistického spolužitia ako špecifický nástroj socialistického práva (neukončená polemika civilistiky v ČSSR)“ sledují význam programových dokumentů KSČ pro tvorbu, výklad a aplikaci práva. Dokládají, že tzv. pravidla socialistického soužití sloužila jako nástroj politizace práva – byla chápána nejen jako vodítko či korelativ pro zákonodárce a soudce, ale také jako prostředek k nahrazování právních norem morálními a ideologickými principy. Pravidla tak získávala výchovný rozměr, jehož prostřednictvím KSČ ovlivňovala právní vědomí i každodenní právní praxi.

Studie J. Tauchena „Občanské právo na brněnské právnické fakultě v období socialismu“ se zabývá vývojem občanského práva na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně v období socialismu (1948–1989). Zaměřuje se na ideologické vlivy, které formovaly výuku i aplikaci práva a sleduje působení klíčových osobností – Jaromíra Blažkeho, Josefa Eliáše a Josefa Macura. Věnuje se také fungování fakulty před rokem 1948 a dalším okolnostem ovlivňujícím právníké vzdělávání, včetně opakovaného uzavření fakulty v této době.

Poslední článek M. Míkové „Kontinuita československého polního soudnictví ve Velké Británii s předmnichovskou Československou republikou“ se zabývá vývojem československé polní justice v letech 1939–1945. Autorka se zaměřuje ve svém výkladu především na její formování v exilu ve Velké Británii, ale zmiňuje také období 1939–1940 ve Francii. Zároveň přibližuje budování polní justice v SSSR po roce 1942. Text je doplněn vybranými biografickými údaji o osobách, které v justici působily, a typickými kauzami.

V závěru pak čtenáři najdou opět informace o nové literatuře.

Přeji příjemné čtení.

Petra Skřejpková

doi: 10.14712/2464689X.2025.15